

Information till misstänkta om kostnader för offentlig försvarare

Justitiedepartementet

Enheten för processrätt och domstolsfrågor

Ju2020/03855

Innehållsförteckning

1	Förslag till förordning om ändring i förundersökningskungörelsen (1947:948).....	3
2	Ärendet.....	5
3	Den som misstänks för brott ska få information om kostnaderna för en offentlig försvarare	5
4	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	7
5	Kostnader och andra konsekvenser	7

1 Förslag till förordning om ändring i förundersökningskungörelsen (1947:948)

Härigenom föreskrivs att 12 § förundersökningskungörelsen (1947:948)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §²

I samband med att den som skäligen misstänks för brott underrättas om misstanken ska han eller hon också underrättas om sin rätt att

– anlita biträde av försvarare och att under vissa förutsättningar få en offentlig försvarare förordnad,

– få information om förändringar av misstanken och ta del av utredningsmaterial i den utsträckning som följer av 23 kap. 18 § rättegångsbalken,

– vid behov biträdas av tolk och få handlingar översätta som är väsentliga för att kunna ta till vara sin rätt, och

– inte behöva yttra sig över misstanken och inte heller i övrigt behöva medverka till utredningen av sin egen skuld.

Den misstänkte ska även informeras om att staten betalar kostnaden för en offentlig försvarare, men att den som döms för ett brott kan bli skyldig att betala tillbaka hela eller delar av kostnaden.

Om den misstänkte är under arton år ska han eller hon så långt det är möjligt även informeras om den fortsatta handläggningen, vilka myndigheter som är delaktiga i förfarandet och deras roller. Den misstänkte ska samtidigt särskilt underrättas om

– sin rätt att enligt 5 och 26 §§ lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare få en vårdnadshavare eller någon annan nära person underrättad samt kallad till förhör och domstolsförhandling,

– sin rätt att närvara personligen vid en domstolsförhandling,

– att handläggningen ska präglas av respekt för hans eller hennes rätt till skydd av privatlivet, och

– vart han eller hon kan vända sig med klagomål som gäller handläggningen.

Den misstänkte ska få informationen på ett språk som han eller hon förstår.

Om det enligt 23 kap. 22 § rättegångsbalken inte har genomförts en förundersökning ska den misstänkte underrättas enligt *första och andra* styckena senast när åtal väcks eller i samband med att en

Om det enligt 23 kap. 22 § rättegångsbalken inte har genomförts en förundersökning ska den misstänkte underrättas enligt *första-tredje* styckena senast när åtal väcks eller i samband med att en

¹ Kungörelsen omtryckt 1969:589.

² Senaste lydelse 2019:266.

klagan om undanröjande av ett strafföreläggande eller ett föreläggande av ordningsbot lämnas in till domstol.

klagan om undanröjande av ett strafföreläggande eller ett föreläggande av ordningsbot lämnas in till domstol.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2021.

2 Ärendet

Regeringen gav i januari 2013 en särskild utredare i uppdrag att göra en samlad översyn av utgifterna som finansieras genom anslaget 1:12 Rättsliga biträden m.m. (dir. 2013:12). Utredningen, som antog namnet Biträdeskostnadsutredningen, överlämnade i december 2014 betänkandet Rättvisans pris (SOU 2014:86). Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Ju2014/07838).

Vissa av utredningens förslag har lett till lagstiftning, se propositionen Mer ändamålsenliga bestämmelser om rättsliga biträden (prop. 2017/18:86, bet. 2017/18:JuU24, rskr. 2017/18:288).

I denna promemoria behandlas utredningens förslag att förundersökningsledaren ska informera den misstänkte om vilka bestämmelser som gäller för återbetalningsskyldighet för kostnader för en offentlig försvarare.

3 Den som misstänks för brott ska få information om kostnaderna för en offentlig försvarare

Promemorians förslag: Den som misstänks för brott ska informeras om att staten betalar kostnaden för en offentlig försvarare, men att den som döms för ett brott kan bli skyldig att betala tillbaka hela eller delar av kostnaden.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med promemorians. Utredningen föreslår att den misstänkte ska informeras om vilka bestämmelser som gäller för återbetalningsskyldighet för kostnader för en offentlig försvarare.

Remissinstanserna: *Åklagarmyndigheten* tillstyrker förslaget. *Domstolsverket* ser en risk för att förslaget, i kombination med utredningens förslag om skärpta regler om återbetalningsskyldighet, leder till att färre misstänkta väljer att begära en offentlig försvarare. *Stockholms tingsrätt* är inne på samma linje och anser att informationen bör förmedlas på ett sådant sätt att den enskilde inte enbart på grund av kostnadsaspekten avstår från att begära en offentlig försvarare. *Polismyndigheten* välkomnar att det inte föreslås något krav på att informationen ska lämnas skriftligen, eftersom det skulle kunna leda till att personer inte kan höras på platsen för ingripandet. Övriga remissinstanser yttrar sig inte särskilt om förslaget.

Skälen för promemorians förslag: När en förundersökning har kommit så långt att någon skäligen misstänks för brottet, ska den misstänkte underrättas om misstanken när han eller hon hörs (23 kap. 18 § rättegångsbalken). Den misstänkte ska i samband med underrättelsen också informeras om sin rätt att anlita biträde och att under vissa förutsättningar få en

offentlig försvarare förordnad, se 12 § förundersökningskungörelsen (1947:948).

Tydlig information till den som är misstänkt för brott är en viktig rättssäkerhetsfråga. Enligt uppgifter till utredningen är återbetalningsskyldigheten en viktig faktor för den som överväger att begära en offentlig försvarare. Det är därför angeläget att den misstänkte i ett tidigt skede får information om vilka kostnader som kan uppstå. På så sätt behöver ett beslut om återbetalningsskyldighet inte heller komma som en obehaglig överraskning. Det bör således, i enlighet med utredningens förslag, införas en skyldighet att informera om att den som döms för ett brott kan bli skyldig att betala tillbaka hela eller delar av kostnaden för en offentlig försvarare.

Det finns i dag regler om att den misstänkte ska informeras om sina processuella rättigheter, t.ex. rätten till offentlig försvarare, rätten till tolk och rätten att inte behöva medverka i utredningen (12 § förundersökningskungörelsen). Även rätten för den som saknar tillräckliga medel att utan kostnad få en försvarare är en grundläggande rättighet som följer av Europakonventionen. En person som misstänkts för brott ska alltså inte behöva avstå från en offentlig försvarare på grund av bristande ekonomiska resurser. Detta bör tydliggöras genom att den misstänkte även informeras om att staten som utgångspunkt står för kostnaden för en offentlig försvarare.

Domstolsverket lyfter frågan om informationen, i kombination med utredningens förslag om skärpta regler om återbetalningsskyldighet, skulle kunna leda till att färre misstänkta väljer att begära en offentlig försvarare. Inledningsvis kan det konstateras att utredningens förslag om skärpta regler om återbetalningsskyldighet inte har genomförts. Risken att enbart utökad information skulle påverka misstänkta benägenhet att begära en offentlig försvarare framstår som mycket liten. Till detta kommer att det i promemorians förslag lyfts fram att staten alltid står för kostnaden i första ledet, vilket är positivt för den misstänkte. Därigenom kan informationen, som *Stockholms tingsrätt* efterfrågar, förmedlas på ett sådant sätt att en misstänkt inte avstår från att begära offentlig försvarare enbart på grund av kostnadsaspekten.

En praktisk fråga är hur informationen på bästa sätt kan lämnas till den misstänkte. Innan en person anhålls eller häktas bör det, som *Polismyndigheten* uppmärksammar, inte ställas något krav på skriftlig information. För den som frihetsberövas finns det en rätt att få skriftlig information om sina rättigheter (12 a § förundersökningskungörelsen). Polismyndigheten har tagit fram en särskild blankett med sådan information. Blanketten finns översatt till ett femtiotal olika språk. Det torde inte vålla några bekymmer att lägga till information om kostnaden för en offentlig försvarare på blanketten.

4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Promemorians förslag: Förordningsändringen ska träda i kraft den 1 mars 2021.

Promemorians bedömning: Det behövs inga övergångsbestämmelser.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer i huvudsak med promemorians. Utredningen föreslår att förordningsändringen ska träda i kraft den dag som regeringen bestämmer.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans invänder mot utredningens förslag och bedömning.

Skälen för promemorians förslag och bedömning: Den föreslagna bestämmelsen om information om kostnader för offentlig försvarare bör träda i kraft så snart som möjligt. Det bedöms kunna ske den 1 mars 2021. Det behövs inga övergångsbestämmelser.

5 Kostnader och andra konsekvenser

Promemorians bedömning: Förslaget medför marginella initiala kostnader för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten. Dessa kostnader kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Utredningens bedömning överensstämmer med promemorians.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans invänder mot promemorians bedömning.

Skälen för promemorians bedömning: Förslaget innebär att förundersökningsledare får en utökad informationsskyldighet. Förundersökningsledare har dock redan i dag en betydande informationsskyldighet och utvidgningen av denna torde inte innebära några ökade kostnader för polis eller åklagare. Förslaget bedöms emellertid medföra vissa informations- och utbildningskostnader initialt. Polismyndigheten kommer även att behöva uppdatera blanketten med skriftlig information till frihetsberövade personer. Kostnaderna bedöms sammantaget kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten.

Förslaget bedöms inte ha någon jämställdhetspolitisk betydelse. Förslaget bedöms inte heller ha någon betydelse för den kommunala självstyrelsen, för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Förslaget bedöms vara förenligt med EU-rätten.